

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี

Factors Affecting Rice Variety Selection of Farmers in Responsible Areas of Chonburi Rice Seed Center

กอบชัย ล้อเพ็ญภพ^{1)*}, ภูริศา พูลทวี²⁾, หยกดาว แสนประเสริฐ³⁾

Kobchai Lorpenphob^{1)*}, Purisa Poontawee²⁾, Yokdaw Sanprasert³⁾

Abstract

The study conducted during 2022-2023 examined factors influencing rice variety selection among 398 farmer respondents from 9 provinces within the Chonburi Rice Seed Center's area of responsibility. The findings revealed that the majority of farmers preferred the Khao Dawk Mali 105 (KDML105) rice variety. These farmers typically cultivated rice once annually on land areas of 10-20 rai, dry seed broadcasting using 10-20 kilograms of seeds per rai. The research identified KDML105 as the most sought-after rice variety among farmers. Information about rice seed sales was primarily accessed through staff members at the Rice Seed Center. The most significant factors influencing seed selection were price, marketing channels, and product characteristics, while marketing promotion had a moderate impact. The study further established that demographic factors including gender, age, number of family members, education level, average annual income, rice cultivation area, frequency of seed purchases, and sources of seed information were correlated with variety selection factors. The research concluded that continuous field visits by staff to provide guidance and knowledge on rice variety selection contributed significantly to the success of farmers' rice seed production.

Keywords: rice seed, decision-making in the selection of rice varieties, area of responsibility, Chonburi Rice Seed Center

บทคัดย่อ

ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรีเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับผิดชอบในการผลิตและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง จำนวน 9 จังหวัด ได้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวดีและมีคุณภาพ รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ตรงตามตลาดและความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรีทำให้ทราบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2565-2566 เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจาก 9 จังหวัด ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 398 ราย ส่วนใหญ่เลือกปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 มากที่สุด โดยเกษตรกรร้อยละ 79.75 ทำนา 1 ครั้งต่อปี ร้อยละ 40.45 มีพื้นที่นา 10-20 ไร่ ร้อยละ 56.28 ใช้เมล็ดพันธุ์ 10-20 กิโลกรัมต่อไร่ และเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรมีความต้องการมากที่สุด คือ พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

Received: April 27, 2025 / Revised: July 2, 2025 / Accepted: February 22, 2026

* corresponding author E-mail: kobchaiaw7@gmail.com

¹⁾ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี 20240 โทร. 0-3820-9201-2

Chonburi Rice Seed Center, Phanat Nikhom, Chon Buri 20240 Tel. 0-3820-9201-2

²⁾ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิษณุโลก อ.วังทอง จ.พิษณุโลก 65130 โทร. 0-5531-3118

Phitsanulok Rice Seed Center, Wang Thong, Phitsanulok 65130 Tel. 0-5531-3118

³⁾ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยภูมิ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ 36000 โทร. 0-4405-6450

Chaiyaphum Rice Seed Center, Mueang, Chaiyaphum 36000 Tel. 0-4405-6450

โดยเข้าถึงข้อมูลการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และข้อมูลจากงานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์มากที่สุด คือ ราคา ช่องทางการตลาด และตัวผลิตภัณฑ์ ส่วนการส่งเสริมการตลาดมีผลระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อปี พื้นที่ทำนา ความถี่การซื้อเมล็ดพันธุ์ แหล่งที่รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการเลือกใช้พันธุ์ การที่เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อแนะนำและให้ความรู้การเลือกใช้พันธุ์ข้าว จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: เมล็ดพันธุ์ข้าว การตัดสินใจเลือกใช้พันธุ์ข้าว เขตพื้นที่รับผิดชอบ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี

คำนำ

การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ตรงกับความต้องการของตลาด การพยากรณ์ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์มีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ฤดูกาลผลิต สภาพแวดล้อม ลักษณะเด่นของแต่ละพันธุ์ ความต้องการของโรงสีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ภาวะราคาข้าวเปลือกที่ไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงชนิดพันธุ์ข้าวของชาวนา จึงต้องติดตามข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค และวางแผนการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด เพื่อกำหนดกลยุทธ์การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ การขยายฐานการตลาดเพื่อกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีสู่ชาวนาในช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายการตลาด องค์การท้องถิ่น หรือเกษตรกรโดยตรงเพื่อให้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตกระจายสู่พื้นที่ทำนาได้อย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับศักยภาพการผลิตและความต้องการของชาวนา

ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรีเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีดำเนินการผลิตและส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีในอดีตมีเป้าหมายการผลิตปีละประมาณ 3,200 ตัน แต่เนื่องจากศักยภาพพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลดลง ทำให้ปัจจุบันมีเป้าหมายการผลิตเหลือเพียง 2,200 ตันต่อปี และจากสภาวะความแปรปรวนของธรรมชาติ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องของเกษตรกรที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ จึงทำให้ศูนย์ฯ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้จริงเพียงประมาณ 1,000 ตันต่อปี รับผิดชอบการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวในเขตการตลาดภาคตะวันออกและภาคกลาง รวม 9 จังหวัด ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน 1 พันธุ์ ได้แก่ ปทุมธานี 1 โดยมีผลการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวระหว่างปีงบประมาณ 2563-2565 พบว่า ในปี พ.ศ. 2564-2565 สามารถกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวในเขตพื้นที่การตลาดที่รับผิดชอบ จำนวน 193 ตัน และนอกเขตการตลาดที่รับผิดชอบ จำนวน 696 ตัน

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวในเขตพื้นที่การตลาดของศูนย์ฯ มีสัดส่วนน้อยกว่านอกเขตรับผิดชอบด้านการตลาด อัตราส่วนอยู่ที่ 1 ต่อ 4 จึงทำให้มีความเป็นไปได้ว่า เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ศูนย์ฯ ผลิตอาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในปัจจุบัน ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี จึงได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพลักษณะของเกษตรกรกับการเลือกใช้พันธุ์ข้าว และนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร สามารถส่งเสริมการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวในพื้นที่มากขึ้น เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรต้องการลดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต รวมถึงเป็นแนวทางการวางแผนการผลิตและการจำหน่ายให้เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้านตลาดของศูนย์ฯ ให้สามารถกระจายเมล็ดพันธุ์ได้ตรงตามความต้องการใช้ทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และช่วงเวลา และเป็นข้อมูลในการพิจารณาการปรับเปลี่ยนพันธุ์ที่ศูนย์ฯ ต้องดำเนินการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดปัจจุบันและอนาคต

อุปกรณ์และวิธีการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนทำนากับกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2565 จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง ตราด ฉะเชิงเทรา สระแก้ว จันทบุรี สมุทรปราการ นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร มีจำนวนประชากรทั้งหมด 73,700 ครัวเรือน

ทำการสุ่มตัวอย่างประชากร จากประชากรจำนวน

73,700 ราย และสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดประชากรในแต่ละจังหวัด (Table 1)

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{73,700}{1 + 73,700(0.05)^2}$$

= 398 ตัวอย่าง

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 398 ตัวอย่าง และแบ่งจำนวนตัวอย่างในแต่ละจังหวัดตามสัดส่วน (Table 1)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ศาสนา ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางด้านการเกษตร ได้แก่ พันธุ์ข้าวที่ปลูกในรอบต่อไป รอบปลูกใน 1 ปี วิธีการปลูก อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก พื้นที่ทำนา ความถี่ในการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว แหล่งข่าวการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และชนิดพันธุ์ข้าวที่ต้องการ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพในการเพาะปลูก

3. การทดสอบแบบสอบถาม

ทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (content validity) และทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม (reliability) โดยสอบถามกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ศึกษา จำนวน 20 ราย แล้วนำมาทดสอบความน่าเชื่อถือโดยวิธีการวัดความสอดคล้องตามวิธีการหาค่า Cronbach's alpha แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

Table 1 Numbers of households and household samples from 9 provinces in eastern and central Thailand conducted in 2022-2023 by Chonburi Rice Seed Center

No.	Province	No. of households	Ratio	No. of samples
1	Chanthaburi	693	0.01	4
2	Chachoengsao	24,116	0.32	130
3	Sa Kaeo	38,718	0.52	209
4	Chonburi	1,138	0.02	6
5	Trat	488	0.01	3
6	Rayong	336	0.00	2
7	Bangkok	3,204	0.04	17
8	Samut Prakan	841	0.01	5
9	Nonthaburi	4,166	0.06	22
Total		73,700	1.00	398

Source: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2565

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือผู้นำชุมชนในพื้นที่

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนทำนากับกรมส่งเสริมการเกษตรในปี 2565 จำนวน 9 จังหวัด จำนวน 398 ราย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

5.1 วิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive statistic) โดยใช้สถิติอย่างง่ายเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ข้อมูลด้านการเกษตร แหล่งที่รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพในการเพาะปลูก และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกร

5.2 วิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้ค่าทางสถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

- ค่าร้อยละ (percentage)
- ค่าเฉลี่ย (mean)
- ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
- ค่าทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test)

โดยหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ข้อมูลทางด้านการเกษตร และแหล่งที่รับรู้ข้อมูลข่าวสาร) และตัวแปรตาม (ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกร) มีสูตรดังนี้

$$\chi^2 = \frac{\sum(O - E)^2}{E}$$

โดย χ^2 = ค่าไคสแควร์

O = ค่าความถี่ที่ได้จากการสังเกต
(observed frequency)

E = ค่าความถี่ที่ได้ตามทฤษฎีหรือ
ตามที่คาดหวัง (expected frequency)

ผลการทดลองและวิจารณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกร ร้อยละ 55.03 เป็นเพศชาย และร้อยละ 44.97 เป็นเพศหญิง เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 41.46) มีอายุเฉลี่ย 51-60 ปี ร้อยละ 64.57 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3-5 คน เกษตรกรร้อยละ 98.99 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 36.43 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 43.72 มีรายได้ต่อปี 50,000-100,000 บาท (Table 2)

2. การปฏิบัติทางด้านเกษตร

เกษตรกร ร้อยละ 79.75 มีจำนวนครั้งของการทำนาในรอบ 1 ปี มากที่สุด คือ 1 ครั้ง รองลงมา ทำนา 2 ครั้งต่อปี (ร้อยละ 20.2) โดยปลูกแบบหว่านแห้ง และมีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ 10-20 กิโลกรัมต่อไร่มากที่สุด

แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ ร้อยละ 48.24 มาจากการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรต้องการมีความหลากหลาย และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี ไม่ได้มีการผลิต รองลงมา ร้อยละ 38.94 และ 12.81 ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ได้รับจากภาครัฐ และซื้อจากภาคเอกชนตามลำดับ พื้นที่ทำนา เกษตรกรร้อยละ 40.45 มีพื้นที่นาจำนวน 10-20 ไร่

ความถี่ในการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เกษตรกรร้อยละ 46.48 มีความถี่ในการซื้อไม่แน่นอน รองลงมา ร้อยละ 23.37 ซื้อปีละ 1 ครั้ง ร้อยละ 8.29 ซื้อทุก 3 ปี ร้อยละ 5.53 ซื้อปีละ 2 ครั้ง และร้อยละ 5.28 ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์ ปีเว้นปี

การรับข้อมูล เกษตรกรร้อยละ 44.72 ได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวมากที่สุด ร้อยละ 32.66 ได้จากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 22.11 ได้จากส่วนราชการ และร้อยละ 6.53 ได้จากการประชุม/อบรม

ปี พ.ศ. 2565 พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรปลูกมากที่สุด (ร้อยละ 70.10) คือ ขาวดอกมะลิ 105 รองลงมาคือ ปทุมธานี 1 (ร้อยละ 10.55) ปี พ.ศ. 2566 พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรปลูกมากที่สุด คือ ขาวดอกมะลิ 105 (ร้อยละ 58.79) รองลงมา คือ ปทุมธานี 1 (ร้อยละ 16.58) (Table 3)

พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรมีความต้องการใช้ในการปลูกมากที่สุด (ร้อยละ 68.34) คือ พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

Table 2 Demographic information of 398 households from 9 provinces in eastern and central Thailand conducted in 2022-2023 by Chonburi Rice Seed Center

Item	Number (persons)	(%)
1. Gender		
- Male	219	55.03
- Female	179	44.97
2. Age		
- 51–60 years	165	41.46
3. Household size		
- 3–5 members	257	64.57
(Mean = 4.34)		
4. Religion		
- Buddhism	394	98.99
5. Education level		
-Upper secondary education	145	36.43
6. Average annual income		
- 50,000–100,000 THB	174	43.72
(Mean = 67,552.76 THB)		

รองลงมา คือ พันธุ์ปทุมธานี 1 (ร้อยละ 12.31) ที่เหลื
รวมกัน ร้อยละ 19.35 ต้องการพันธุ์ กข43 กข95
กข41 กข85 กข79 พิษณุโลก 2 และชัยนาท 1 ตามลำดับ
(Table 4)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกร

มีปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ราคา ผลผลิตก้นช่ ซ่ง
ทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด วิเคราะห์
ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยที่มีระดับ
ความสำคัญต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกรโดยรวม
อยู่ในระดับความสำคัญมาก (เฉลี่ย 3.89) โดยปัจจัยด้าน
ราคา ปัจจัยด้านช่องทางการตลาด และปัจจัยด้าน
ผลผลิตก้นช่มีระดับความสำคัญมาก เฉลี่ย 3.99 3.84 และ
3.79 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมี
ระดับความสำคัญปานกลาง เฉลี่ย 3.07 (Table 5)

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกร

เมื่อพิจารณาปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ราคา ผลผลิตก้นช่

ช่องทางการจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด พบว่า
เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา
รายได้เฉลี่ยต่อปี พื้นที่ทำนา ความถี่การซื้อเมล็ดพันธุ์
แหล่งที่รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์มีความสัมพันธ์
กับปัจจัยการเลือกใช้พันธุ์ของเกษตรกรทั้ง 4 ด้านอย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนชนิดพันธุ์ข้าวที่ปลูกมีความ
สัมพันธ์กับปัจจัยการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรด้าน
ผลผลิตก้นช่และด้านการส่งเสริมการตลาดอย่างมีนัยสำคัญ
ที่ระดับ 0.05 (Table 6)

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการใช้พันธุ์ข้าว

คุณภาพในการเพาะปลูก พบว่า เกษตรกรร้อยละ
61.81 เห็นว่า เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพง รองลงมา ร้อยละ
23.37 เห็นว่าระยะทางไกล เดินทางลำบาก ร้อยละ 13.57
ไม่มีการแนะนำส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 5.53
ไม่ทราบแหล่งจำหน่าย และร้อยละ 1.26 เห็นว่าเมล็ดพันธุ์
ข้าวหาซื้อยาก

ในส่วนของการเสนอแนะของเกษตรกรเพิ่มเติม คือ

Table 3 List of rice varieties grown from 9 provinces in eastern and central Thailand conducted in 2022-2023
by Chonburi Rice Seed Center

Rice Variety	2022		Rice Variety	2023	
	No. of Farmers	%		No. of Farmers	%
Khao Dawk Mali 105	279	70.10	Khao Dawk Mali 105	234	58.79
Pathum Thani 1	42	10.55	Pathum Thani 1	66	16.58
RD41	35	8.79	RD41	27	6.78
RD79	21	5.28	RD15	27	6.78
RD85	11	2.76	RD85	18	4.52
Phitsanulok 2	4	1.01	Phitsanulok 2	12	3.02
RD15	4	1.01	RD79	12	3.02
Chainat 1	2	0.50	Chainat 1	2	0.50

Table 4 Demand of farmers for rice varieties

Rice variety	No.of farmers	%
Khao Dawk Mali 105	272	68.34
Pathum Thani 1	49	12.31
RD43	20	5.03
RD95	19	4.77
RD41	16	4.02
RD85	11	2.76
RD79	5	1.26
Phitsanulok 2	4	1.01
Chai Nat 1	2	0.50

Table 5 Significant factors affecting farmers' rice variety selections from 9
provinces in eastern and central Thailand conducted in 2022-2023
by Chonburi Rice Seed Center

Factor	Mean	SD	Level of Importance
Price	3.99	0.91	High
Product characteristics	3.79	0.85	High
Marketing channels	3.84	0.88	High
Marketing promotion	3.07	1.25	Moderate
Overall	3.89	0.82	High

Table 6 Statistical significance of factors associated with farmers' rice variety selection in four marketing aspects ($p < 0.05$)

Factors	Price	Product characteristics	Marketing channels	Marketing promotion	Overall
Gender	✓	✓	✓	✓	✓
Age	✓	✓	✓	✓	✓
Household size	✓	✓	✓	✓	✓
Education level	✓	✓	✓	✓	✓
Annual income	✓	✓	✓	✓	✓
Farm size	✓	✓	✓	✓	✓
Frequency of seed purchasing	✓	✓	✓	✓	✓
Source of seed-related information	✓	✓	✓	✓	✓
Rice variety cultivated	–	✓	–	✓	–

✓ = Statistically significant relationship ($p < 0.05$)

– = Not statistically significant

เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนปัจจัยการผลิต และต้องการให้ราคาปัจจัยการผลิตถูกลง นอกจากนี้เกษตรกรต้องการให้ภาครัฐเข้ามาควบคุมดูแลเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้มากยิ่งขึ้น

สรุปผลการทดลอง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของเกษตรกรที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านราคา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาสินี (2554) และปริยวรัตน์ และคณะ (2557) ที่พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับราคา ช่องทางการตลาด และผลิตภัณฑ์ โดยเมล็ดพันธุ์ที่จะนำมาปลูกไม่ควรมีราคาแพงเกินไป และจะใช้ข้าวพันธุ์ที่จำหน่ายได้ในราคาสูง เป็นที่ต้องการของตลาด เมล็ดพันธุ์ข้าวมีคุณภาพดี หาได้จากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ และผลที่ได้จากการวิจัย พบว่า เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อปี พื้นที่ทำนา ความถี่การซื้อเมล็ดพันธุ์ แหล่งที่รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการเลือกใช้พันธุ์ของเกษตรกร ทั้งในด้านของราคา ผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งพื้นที่นาของเกษตรกรในเขตการตลาดของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรีส่วนใหญ่ คือ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นนาข้าวและมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 และจังหวัด

ฉะเชิงเทราที่เป็นพื้นที่นาชลประทานมีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวควรมีการเข้าพื้นที่เพื่อส่งเสริมและแนะนำการเลือกใช้พันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ที่สอดคล้องกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรเข้าใจถึงความสำคัญและหันมาเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีที่ผลิตโดยหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ ราคาเหมาะสม จะช่วยส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้พิจารณาปรับปรุงการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ตอบสนองความต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขตพื้นที่รับผิดชอบด้านการตลาดที่มีการทำนามาก เช่น สระแก้ว ฉะเชิงเทรา เป็นต้น ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาการผลิตและการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรีได้ตรงตามเป้าหมายที่กรมการข้าวกำหนด

คำขอขอบคุณ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความกรุณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมคำแนะนำใน

การสร้างเครื่องมือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนบุคลากรที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงทางวิชาการ รวมทั้งขอขอบคุณเกษตรกรที่ให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2565. ทะเบียนเกษตรกรออนไลน์ (e-Form). สืบค้นจาก: <https://efarmer.doae.go.th/login>.

ปรียาร์ตน์ จอมดวง, สุรินทร์ สีสั่งข์ และพรชุตี นิธิวิเศษ. 2557. การตัดสินใจในการเลือกใช้พันธุ์ข้าวของ เกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. ใน: การประชุมเสนอ

ผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.

สุชาสินี ดิษฐสมบูรณ์. 2554. ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตโดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรีของเกษตรกรจังหวัดราชบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.

Yamane, T. 1973. Statistics: an Introductory Analysis. 3rd ed. Harper and Row, New York.